

N:o 6.

Ank. till Riksd. kansli den 16 april 1898, kl. 12 midd.

*Första Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande n:o 3,
angående utredning om vattenfall.*

Inom Andra Kammaren har herr *Oskar Nylander* väckt en motion (n:o 163) af följande innehåll:

»Under den utveckling, som inom industriens olika grenar på senare åren egt rum, har uppmärksamheten allt mera rigtats på den stora rikedom, åtskilliga länder ega i sina tillgångar på vattenfall, och den oerhörda naturliga kraftkälla, som dessa vattenfall erbjuda. Genom elektroteknikens snabba framsteg och de uppfinningar, som derinom gjorts, hafva vattenfallen fått ännu större betydelse, och möjlighet har yppats att på flera sätt tillgodogöra sig dessa rika energiförråd; den enskilda företagsamheten har ock redan vetat att på åtskilliga håll deraf begagna sig. Att naturkraften kommer att i en snar framtid spela en framstående rol i såväl industriens som kommunikationsväsendets tjänst, torde ej vara tvifvel underkastadt.

Vårt land eger riklig tillgång på vattenfall, som för närvarande ligga obegagnade, och det torde vara af särdeles stor vigt och betydelse för landets utveckling på skilda områden, att i tid nödig uppmärksamhet egnas åt denna rikedom, så att den tillgång på kraft, som finnes i våra forsar och vattendrag, må bättre än hittills kunna tillgodogöras. Man har ifrågasatt, huruvida icke staten borde på något sätt förvärfva egande-

rätten till alla Sveriges mera betydande vattenfall för att derefter genom utarrendering eller annorledes så ordna, att inkomsten af dessa naturtillgångar komme landet i sin helhet till godo, eller om ej staten borde genom lämpliga uthyrningsvilkor söka nyttiggöra de vattenfall, hvaraf staten redan nu är i obestridd besittning.

Huru och på hvad sätt vattenfallsförhållandena lämpligast böra ordnas, är emellertid en svårlöst fråga, och för dess besvarande fordras noggrann och, så vidt möjligt, fullständig utredning beträffande såväl mängden och storleken af landets vattenfall som ock belägenheten af desamma, hvarjemte eganderätten äfven torde, på grund af senaste årens erfarenheter, böra närmare klargöras. Af särskildt intresse är ock att genom en dylik undersökning få kännedom om hvilken och huru stor förmögenhet Sverige verkligen eger i dessa sina vattenfall.

Då dessa frågor äro för vårt land af synnerlig vikt, och då något vidlyftigt ordande om fördelarne af att i tid vidtaga åtgärder till betryggande af dessa fosterlandets intressen ej torde vara af behovet påkalladt, vågar jag härmed vördsamt hemställa,

att Riksdagen ville besluta att i skrifvelse hos Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta undersöka och utreda så väl antalet, storleken och belägenheten af landets mera betydande vattenfall samt statens eganderätt till desamma, der denna är tvistig, som ock om och hvilka åtgärder böra från statens sida vidtagas för att dessa naturtillgångar må komma landet i sin helhet till godo, samt derefter för Riksdagen framlägga de förslag, hvartill en sådan utredning kan gifva anledning.»

I denna motions syfte hafva 74 af Andra Kammarrens ledamöter instämt.

I häröfver afgifvet utlåtande n:o 4 (i samlingen n:o 14) har Andra Kammarrens fjärde tillfälliga utskott till en början erinrat derom, att frågan om en ändamålsenlig användning af de stora krafter, som finnas i våra många vattenfall, senast 1896 utgjort föremål för pröfning af Riksdagen. Den 13 maj nämnda år aflät nemligen Riksdagen till Kongl. Maj:t en skrifvelse, hvari bland annat framhölls: att vattenkraften kommit till en, då nu gällande vattenlag antogs, icke anad användning; att slöseri med vattenkraft flerstädes framkallats af gällande bestämmelser om kungsådra; samt att genom ändring i stadgandena om flottled och kungsådra, särskildt uti forsar och vattenfall, vattendragens stora energiförråd

borde kunna bättre, än som vore fallet, tillgodogöras för landets industri; och anhöll Riksdagen, att Kongl. Maj:t täcktes taga under öfvervägande, huruvida strandegare borde tillåtas att i vidsträcktare mån, än nu vore medgifvet, tillgodogöra sig vattenkraften i landets forsar och vattenfall, der sådant kunde ske utan skada för fiske, flott- eller farled eller för någon, som ofvan eller nedan egde jord, vattenverk eller annan egendom, samt, om så ansåges vara förhållandet, för Riksdagen framlägga förslag till ändrade lagbestämmelser.

Under det att i Riksdagens berörda skrifvelse vattenfallens betydelse hufvudsakligen skärskådades ur den privata industriens synpunkt, vore deremot — yttrade Andra Kammarens utskott vidare — i herr Nylanders motion största vigten fäst vid dem såsom en eventuel inkomstkälla för landet i dess helhet.

Med den alltjemt ökade betydelsen af vattenfallen och med den jämförelsevis ringa kännedom man syntes ega om dem, fann Andra Kammarens utskott en utredning beträffande desamma vara i hög grad önskvärd, för att icke säga nödvändig. Beträffande omfattningen och planläggningen af en dylik undersökning kunde deremot olika uppfattningar göra sig gällande. Fäste man sig öfvervägande vid den teoretiska sidan af saken, så måste man föredraga en undersökning, som vore så noggrann och fullständig som möjligt samt omfattade alla landets vattenfall. Såge man åter frågan ur praktisk synpunkt, så borde med undersökningen i förstone hufvudsakligen afses att erhålla ett lätt öfverskådligt och för allmänheten tillgängligt medel för bedömande af vattendragens nu disponibla energiförråd, och borde det för sådant fall ej vara nödvändigt eller ens lämpligt, att till en början undersökningen gjordes allt för detaljerad eller omfattande, ej heller att densamma alltför mycket ginge in på de ofta synnerligen svåra eganderättsfrågorna, hvilka ju, med hänsyn till det vidlyftiga material, hvarom fråga vore, skulle komma att vålla betydande kostnader och, hvad värre vore, en mycket stor tidsutdrägt.

Andra Kammarens fjerde tillfälliga utskott, som företrädesvis fäst sig vid den praktiska sidan af saken, ansåg därför den undersökning, som för närvarande borde ifrågasättas, lämpligen kunna ske på ett mera summariskt sätt, samt omfatta endast sådana vattenfall, hvilka på grund af strandegarerätt, jordeboksanteckningar eller andra kända förhållanden kunde anses delvis eller helt och hållet tillhöra staten.

I afseende på planen för den ifrågaställda undersökningen hade utskottet tänkt sig, att hvarje vattendrag med dess tillflöden i ordnings-

följd efter kartan, norr ifrån räknadt, borde undersökas, och att med afseende å hvart och ett deri befintligt fall utaf afsevärd betydelse, till hvilket staten kunde anses hafva någon eganderätt, anteckningar borde verkställas beträffande:

a) fallets approximativa krafttillgång, beräknad efter medelvattenmängd och fallhöjd;

b) de särskilda lokala förhållanden, som möjligen kunde anses underlätta eller försvåra vattenkraftens tillgodogörande;

c) dess afstånd från närmaste jernväg och jernvägsstation, landsväg eller annan farled, stad, by, sågverk, qvarn, grufva, malmförande berg m. m.;

d) huruvida båda eller någondera af stränderna vore i statens ego samt om staten uti fallet egde holme eller grund;

e) hvad om eganderätten till fallet funnes i jordeböcker och andra kamerala handlingar antecknad eller genom laga kraftvunnen dom afgjordt;

f) om någon och i så fall hur stor del af vattenkraften redan vore i ett eller annat afseende tagen i anspråk.

Samtliga dessa uppgifter borde sammanföras i en vattenbok eller ett vattenregister, åtföljd af karta, hvarå alla fallen vore utmärkta; och skulle denna bok befordras till trycket samt tillhandahållas Riksdagen, en del förvaltande myndigheter och möjligen äfven allmänheten.

I sammanhang härmed fann sig Andra Kammarens utskott böra uttryckligen framhålla, att om sålunda af uteslutande praktiska skäl undersökningen komme att begränsas till endast en mindre del af landets vattenfall, detta icke finge anses innebära något slags erkännande från statens sida, att öfriga ej undersökta vattenfall vore att betrakta såsom enskild egendom, utan komme frågan om eganderätten till desamma att, oafsedt undersökningen, framdeles stå öppen och blifva beroende på i hvarje fall sig företeende omständigheter.

Då en undersökning, anordnad på det ungefärliga sätt, som här ofvan angifvits, skulle komma att öppna nya förvärfskällor för staten, gifva ledning för fortsatta, mera detaljerade och mera omfattande undersökningar i samma rigtning samt föranleda till åtgärder för fallens tillgodogörande för statens räkning, fann sig Andra Kammarens fjerde tillfälliga utskott böra i anledning af motionen hemställa om aflåtande af en skrivelse i ämnet till Kongl. Maj:t.

Med bifall till nämnda utskotts i sådant afseende framställda förslag har Andra Kammaren för sin del beslutat,

»att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhåller, det täcktes Kongl. Maj:t låta verkställa den här ofvan antydda undersökning och utredning beträffande de mera betydande vattenfall, hvilka helt och hållet eller delvis anses vara i statens ego, som ock om och hvilka åtgärder böra från statens sida vidtagas för att dessa naturtillgångar må komma landet i dess helhet till godo, samt derefter för Riksdagen framlägga de förslag, hvartill en sådan utredning kan gifva anledning.»

Om detta Andra Kammarens beslut har, jemlikt § 63 mom. 3 riksdagsordningen, underrättelse genom protokollsutdrag meddelats Första kammaren, som hänvisat ärendet till sitt andra tillfälliga utskott.

Då det synes utskottet uppenbart, att en undersökning och utredning angående landets vattenfall, till sin omfattning begränsad på sätt i Andra Kammarens beslut angifvits och verkstald i ungefärlig öfverensstämmelse med den af dess fjerde tillfälliga utskott framlagda plan, skulle vara af stort gagn i och för bedömande af bästa sättet att för landet tillgodogöra den säkerligen rikliga tillgång på ännu oanvänd vattenkraft, hvaröfver staten må anses kunna i större eller mindre mån förfoga, samt då utskottet icke funnit något att anmärka mot det af Andra Kammaren för dess del godkända skrifvelseförslagets innehåll eller affattning,

hemställer utskottet vördsamt

att Första Kammaren må biträda Andra Kammarens förevarande beslut.

Stockholm den 16 april 1898.

På utskottets vägnar:

F. A. BOSTRÖM.